



**Naturskyddsföreningen**

**Policy**

**Jakt och viltförvaltning**

Antagen av Naturskyddsföreningens riksstyrelse 2014

## Innehållsförteckning

Kap. 1 Inledning	4
Kap. 2 Grundläggande utgångspunkter	4
Kap. 3 När kan och bör <i>allmän jakt</i> vara tillåten?	7
Kap. 4 När kan och bör det bedrivas <i>licensjakt</i> ?	9
Kap. 5 När kan det bedrivas <i>skyddsjakt</i> ?	11
Kap. 6 Hur bör man få jaga?	13
Kap. 7 Viltförvaltning och myndighetsutövning	16

## 1. Inledning

Naturskyddsföreningen har alltid arbetat med jakt- och viltförvaltning. Denna policy redovisar och utvecklar föreningens ställningstaganden inom området.

Arter som inte har uppnått gynnsam bevarandestatus, tolkat med försiktighetsprincipen som marginal, eller som finns upptagna som hotade eller nära hotade på den nationella rödlistan, ska inte allmänt få jagas. Skydds jakt däremot ska kunna tillåtas vid omfattande skador och så länge det är förenligt med lagstiftningen om bland annat gynnsam bevarandestatus, och först när förebyggande åtgärder och kompensation inte räcker till.

All jakt ska ske varsamt och respektfullt, med god jaktetik, och ska ske inom ramen för ett hållbart nyttjande. Här ser föreningen ett stort behov av reformer av såväl jaktmetoder som när det gäller vilka myndigheter som ska fatta vilka beslut, och hur det ska gå till.

## 2. Grundläggande utgångspunkter

I förhistorisk tid var människan samlare och jägare. Jakt och fiske gav viktig näring, men medförde samtidigt att flera arter trängdes tillbaka starkt eller helt utrotades. När människan blev bofast minskade vikten av jakt och fiske som näringsfång men fortsatte att vara ett viktigt komplement till jordbruk och boskapsskötsel. I vissa områden på jorden, olämpliga för jordbruk och boskapsskötsel, är än idag många människor beroende av jakt och fiske vid sidan av insamling av växter.

Naturskyddsföreningen bildades 1909 som en reaktion på den ökande exploateringen av naturen. Redan då var frågor om jakt och faunavård viktiga för föreningen. Naturskyddsföreningen är inte principiellt emot jakt, men ställer krav på vad som ska få jagas samt när, hur och var det ska få ske. Allmän jakt ska vara förenlig med de grundläggande utgångspunkter som är redovisade i denna policy.

Våra principiella utgångspunkter, varav flertalet också gäller vid en global utblick, är följande.

### **Biologiska och etiska ramar för ett respektfullt nyttjande**

1. Det finns **inneboende värden i naturen** som är helt oberoende av människan och hennes värdering av naturen och dess rikedomar. Människligheten ska respektera dessa värden, även om de aldrig går att fullt ut beskriva – det måste finnas gränser för människans påverkan på resten av naturen. Inom denna ram finns goda skäl och möjligheter för människan att hållbart, varsamt och respektfullt nyttja naturen och dess ekosystemtjänster.

2. Viltförvaltning inklusive jakt ska kännetecknas av ett **varsamt och respektfullt nyttjande**. Jakten är en del av vårt kulturarv och en del av människans förhållningssätt och beroende av naturen. Viltförvaltningen ska utveckla former som möjliggör samexistens mellan näringar och de arter som

naturligt hör hemma i ekosystemen. En försiktighetsprincip ska gälla för detta nyttjande, på grund av de osäkerheter och kunskapsbrister som råder vid förvaltning av naturen.

3. All jakt ska ske respektfullt, ska säkerställa att allt onödigt lidande undviks och ska också i övrigt kännetecknas av en **god jaktetik**. All viltförvaltning ska kännetecknas av stark hänsyn till djurskyddsaspekter. Risken för skadeskjutning ska minimeras.

4. Rika viltstammar erbjuder viktiga och värdefulla **ekosystemtjänster**, såväl miljömässigt som ekonomiskt. Det finns flera skäl att nyttja de resurser som vilda djur kan bidra med. Utgångspunkten för allmän jakt och licensjakt ska vara att bytet tas tillvara för nyttoändamål.

### **Rättsliga och förvaltningsmässiga principer**

5. Viltförvaltning inklusive all jakt ska utgöra en del av **hållbart nyttjande av biologiska resurser**, i linje med konventionen om biologisk mångfald. Det betyder att nyttjandet ska ske på ett sätt och i en utsträckning som inte leder till långsiktig minskning av biologisk mångfald.

6. Jakt och viltförvaltningen **ska underordnas och bidra till genomförandet av Sveriges internationella och EU-rättsliga åtaganden**, framförallt fågel- respektive art- och habitatdirektivet. Det övergripande målet för alla viltarter – inte endast de som omfattas av EU-direktiven – ska vara att de upprätthålls i, och i förekommande fall restaureras till, gynnsam bevarandestatus.

**7. Ekosystemansatsen** så som den har utvecklats inom konventionen för biologisk mångfald ska vara utgångspunkt. Det jaktbara viltet ska förvaltas adaptivt och som en delmängd av övrig biologisk mångfald på artnivå och ska inte ses isolerad från denna. Hur det jaktbara viltet hanteras påverkar andra delar av mångfalden, vilket måste vägas in vid alla förvaltningsbeslut.

**8. Jakten och viltförvaltningen ska bidra till att uppnå de miljömål** som riksdagen har lagt fast, inklusive regeringens beslutade preciseringar av miljö kvalitetsmålen. Den ska även bidra till det övergripande arbetet för hållbar utveckling.

9. Utgångspunkten för lagstiftningen är att **allt vilt är fredat under hela året, med undantag av tillåten jakt**, till exempel genom allmän jakttid, licensjakt eller skyddsjakt.

**10. Samernas rätt** att jaga, kopplat till deras rättigheter som urfolk, ska respekteras. Viltförvaltningen ska i övrigt kännetecknas av ett tydligt ansvarstagande gentemot ursprungsbefolkningen i Sverige. FN:s deklaration om urfolkens rättigheter (UNDRIP), som svenska regeringen har ställt sig bakom i FN, ska gälla som utgångspunkt.

### **Socioekonomiska hänsyn**

11. Utformningen av viltförvaltningen och jakten bör ske med hänsyn till socioekonomiska och kulturella aspekter och avvägningar behöver ske mot samhällsintressen, såsom skogsbruk, jordbruk, turism, friluftsliv, svamp- och bärlockning och trafiksäkerhet.

12. Viltet utgör under vissa förutsättningar underlag för viss **näringsverksamhet**, till exempel som underlag för att utveckla **jakt- och naturturism** på landsbygden. Det kan ge värdefulla bidrag till en levande landsbygd, men förutsätter nogsamma avvägningar gentemot såväl allmogejakten som

allmänna intressen såsom friluftslivet. Jaktturism bör i dessa fall bidra till den lokala ekonomin. Förädling och försäljning av viltkött kan och bör också bidra till den lokala ekonomin.

### **Kunskapsbaserad jakt**

**13. Arter som enligt vetenskapliga bedömningar, grundade på allt relevant vetenskapligt underlag, inte har gynnsam bevarandestatus ska inte jagas.** Dessa arter har enligt bedömning utifrån den tillgängliga kunskapen inte sin långsiktiga överlevnad säkerställd inom landet. Undantag från denna princip får ske endast under vissa omständigheter när det gäller skydds jakt.

14. Det ska **ställas grundläggande och relevanta krav på den som ska ha rätt att jaga**, dvs. utbildningar och examenskrav ska vara rätt utformade till innehåll och kravnivåer.

**15. Introduktion av främmande arter eller genotyper** för jaktändamål ska inte ske. Det kan bland annat riskera att underlätta för främmande arter och populationer att etablera bestånd i Sverige som därmed negativt skulle kunna påverka den biologiska mångfalden i övrigt.

### Faktaruta gynnsam bevarandestatus

Gynnsam bevarandestatus definieras i EU:s bindande art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEC), som har stor betydelse för naturvårdsarbetet inom EU. Medlemsländerna är skyldiga att införa regler som motsvarar direktivets krav och begreppet är därför infört i artskyddsförordningen och förordningen om områdesskydd.

Gynnsam bevarandestatus kan avse dels en typ av naturmiljö (habitat), dels en art eller population av en art. Innebörden för arter och deras populationer definieras i artikel 1:

i) en arts bevarandestatus: summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer inom det territorium som anges i artikel 2. Bevarandestatusen anses "gynnsam" när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö, och
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

Gynnsam bevarandestatus inrymmer alltså tre komponenter, som alla tre måste vara gynnsamma för att artens eller populationens bevarandestatus ska vara gynnsam:

- artens populationsstatus är gynnsam, och
- utbredningen av artens population är gynnsam, och
- utbredningen av artens livsmiljö är gynnsam.

Begreppet har en tydlig koppling till det naturvetenskapliga begreppet livskraftig population men att en population är livskraftig är bara en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för att bevarandestatusen är gynnsam. Det är vidare tydligt i definitionen att ett långsiktigt tidsperspektiv ska beaktas. Det är alltså inte tillräckligt att en population är kortsiktigt livskraftig.

### 3. När kan och bör *allmän jakt* vara tillåten?

"Allmän jakttid" används som begrepp i lagstiftningen när jakt är tillåten vissa tider av året på arter som förtecknas i jaktförordningen. Naturskyddsföreningen anser att:

- Allmän jakt ska vara förenlig med de grundläggande utgångspunkter som är redovisade i denna policy.

- Allmän jakt ska inte få ske under brunst-, spel-, parnings- och yngeltid och inte heller under tid när ungarna är beroende av föräldrarna för att överleva. Jakt ska heller inte tillåtas under tid när väderleksförhållandena är särskilt svåra för djuren (hög- och senvinter). Begränsningar ska gälla mot ingrepp i fåglars bon, och ägg får inte tas eller förstöras.
- Allmän jakt ska inte tillåtas då förväxlingsrisk föreligger med andra arter som inte har med säkerhet konstaterad gynnsam bevarandestatus...
- Jakt på andfåglar, för vilka det är jakttid, ska koncentreras till en kort jakttid för att begränsa jaktens störningar i vatten- och våtmarksområden.
- Arter som finns upptagna som hotade eller nära hotade på den nationella rödlistan ska undantas från allmän jakt.
- Regelverket måste ta hänsyn till att jakt idag inte har samma betydelse för försörjningen som förr i tiden.
- Jakt skall anpassas till det rörliga friluftslivets intressen.

#### *Allmän jakttid på främmande arter*

Främmande arter som exempelvis mink och mårddhund är ett växande problem och hot mot den biologiska mångfalden i övrigt, och ibland mot olika samhällsintressen och näringar. Erfarenheten visar att det oftast är omöjligt att helt få bort främmande arter ur faunan, men genom riktade insatser går det att hålla nere populationerna och begränsa skadeverkningarna.

Naturskyddsföreningen anser att:

- "Främmande arter bör i regel omfattas av allmän jakttid, och i de fall när det är uppenbart att arten i fråga är invasiv och att den allvarligt hotar biologisk mångfald, bör staten ta ett aktivt ansvar för jakten på sådana arter." Jakt ska dock inte vara tillåten under yngeltid eller när ungarna är beroende av sina föräldrar.

#### *Jakt i skyddade områden*

Att avsätta områden i syfte att skydda naturen och ge allmänheten möjligheter att uppleva ostörd natur är en omistlig del av vårt samhällsbygge. I varje nationalpark och naturreservat skräddarsys föreskrifterna utifrån syftet med det specifika skyddade området. Föreskrifterna ska bland annat säkerställa att bevarandemål nås, men får inte vara mer omfattande än vad syftet kräver.

Jakt i naturreservat och andra skyddade områden kan vara och upplevas som störande och principiellt fel. Det finns därför i flera fall goda skäl att inte tillåta jakt i sådana områden. Det är dock sällsynt att ett skyddat område avsätts med det uttalade syftet att skydda *all* fauna, utan det handlar oftare om att över tid bevara naturtyper, livsmiljöer och ekosystem eller hela landskap. Ibland anges enskilda arter under syftet med reservatet, och då är det i regel frågan om arter som inte utgör jaktbart vilt. I en del skyddade områden kan det finnas uttalade behov av till exempel förvaltning i form av jakt på klövviltstammar, för att undvika ett betestryck som omöjliggör – för biologisk mångfald viktig – förnyring av lövträd som rönn, sälg och asp. I andra fall kan föreskrifter som medger viss jakt i ett planerat reservat bidra till ökad acceptans för skyddet. Jaktutnyttjandet på marken är ofta djupt rotat hos berörda markägare, i synnerhet klövviltjakten, och syfte och mål med ett reservat kan de flesta gånger uppnås även med bibehållen klövviltjakt.



Naturskyddsföreningen anser att:

- Om jakt ska tillåtas i skyddade områden måste avgöras från fall till fall, utifrån syftet med skyddet. I många fall finns goda skäl att inte tillåta någon jakt alls i skyddade områden. I andra kan jakt tvärtom vara nödvändig. Om syftet med ett skyddat område är föråldrat bör det ses över av länsstyrelsen eller kommunen, inklusive behovet av reglering av jakt.
- Vid varje bedömning vid nybildande av skyddade områden eller vid prövning av jakt i befintliga, ska övervägas vilken roll, utifrån ekosystemansatsen, som allmänt jaktbara arter har i de ekosystem och livsmiljöer som avses bevaras över tid. En sådan bedömning kan såväl landa i en slutsats att det är viktigt att låta klövviltjakt ske i området, som i ett beslut att all jakt på skogsfågel ska undvikas med hänsyn till skyddssyftet.
- Om jakt tillåts i skyddade områden bör i första hand lokalbefolkningens intressen tillgodoseas.

#### 4. När kan och bör det bedrivas licensjakt?

Licensjakt får endast ske efter särskilt beslut (licens) av utpekad myndighet och ska ha stöd i både svensk och EU-rätt. Licensjakt kan omfatta till exempel klövvilt som älg och hjortdjur, eller stora rovdjur.

Bedömningar om licensjakt är hållbar eller inte bör ske utifrån allt tillgängligt relevant vetenskapligt underlag. Om det inte kan konstateras att gynnsam bevarandestatus råder, eller kommer att fortsätta att råda även efter licensjakt, bör licensjakt inte få ske. Bevisbördan bör alltså ligga på myndigheten som har att överväga och fatta beslut. Så långt möjligt bör ett flerartsperspektiv tillämpas, dvs. att man går från artvisa förvaltningsplaner till samlade planer för flera arter. Exempel på vad som bör vägas in är hur stammens storlek påverkar faktorer som till exempel:

- i) bytestillgång för predatorer,
- ii) betespåverkan på vegetationen och i synnerhet lövföryngringen (gäller framför allt klövviltet), dvs. en faktor som har avgörande långsiktig betydelse för arter som är beroende av lövskog och lövträdsinslag,
- iii) så kallade kaskadeffekter i ekosystemet; denna faktor gäller framför allt vid jakt på rovdjur.

Vid dessa övervägande måste också vägas in hur andra faktorer, inte minst markanvändningen i övrigt, påverkar situationen. Ett exempel är skogsbrukets långvariga negativa påverkan på lövskog och lövinslaget generellt, där alltså högt betetryck från klövvilt tillkommer därutöver.

Ett exempel på punkten ovan är att jaktuttaget av älg i områden med stammar av varg och björn ofta måste anpassas, dvs. sänkas till den förändrade tillväxttakten, så att en god täthet av älg i dessa områden fortsatt upprätthållas. Älgförvaltningssystemet måste helt enkelt anpassa till förekomst av varg och björn.

Naturskyddsföreningen anser att:

- Licensjakt ska endast få ske när det är klarlagt att den kan ske hållbart. Avgörande är att arten i fråga vetenskapligt bedömts ha uppnått gynnsam bevarandestatus, med marginal bedömd utifrån försiktighetsprincipen, och att inget pekar på att den håller på att få en signifikant försämrad bevarandestatus.

- Bedömningen av bevarandestatusen ska utgå från gällande definition och rättspraxis (framförallt från EU-domstolen). Genetiska aspekter ska innefattas, och bedömningen ska ske med ett, från ekologiskt synpunkt, långsiktigt perspektiv, dvs. ett tidsperspektiv som i regel är flera hundra år.
- En hållbarhetsbedömning ska också göras utifrån andra aspekter på hållbarhet, framför allt socioekonomiska och kulturella. Hänsyn ska tas till samhällsintressen som areella näringar och trafiksäkerhet.
- Punkterna ovan gäller inte främmande arter, i linje med vad som anges ovan.
- Licensjaktens omfattning – hur många individer som ska få skjutas – måste bedömas utifrån biologiska hållbarhetskriterier, som utgår från att med marginal bedömd enligt försiktighetsprincipen upprätthålla fortsatt gynnsam bevarandestatus.
- Stor hänsyn ska tas till friluftslivet. Licensjakt bör inte ske i tätortsnära skogar, eller i andra områden som frekventeras ofta av friluftslivet, exempelvis kan jakt behöva undvikas på helger. Det ska åvila den som utför jakten att effektivt upplysa allmänheten om jakt.

#### *Licensjakt i skyddade områden*

Vad som anges ovan om allmän jakt i skyddade områden gäller även vid licensjakt, i synnerhet gällande klövviltjakt. Vid sidan av detta gäller följande:

- I den mån sådan förekommer ska licensjakt på stora rovdjur (björn, varg, järv och lodjur) inte ske inom skyddade områden. Inom dessa områden ska de stora rovdjuren ha en fristad.

#### *Licensjakt på hotade arter*

I många fall är jakt inte den primära anledningen till varför arter är rödlistade eller till och med hotade. Utarmning eller förstörelse av livsmiljö är oftare den viktigaste orsaken till att en art minskar och så småningom hotas. Populationerna utsätts då för hårda påfrestningar och ett hårt selektionstryck. I det läget innebär jakt en ytterligare påfrestning på populationen och kan – genom att den kan drabba blint – riskera att ta bort individer som är särskilt viktiga för populationernas långsiktiga överlevnad.

Kraven i art- och habitat- respektive fågeldirektivet gäller för flera av de rödlistade arterna. Dessa regelverk ska respekteras fullt ut. De fyra stora rovdjuren och kungsörnen är, med undantag av björnen, nationellt rödlistade och har även skydd i EU-rätten. I de fall där någon av dessa stora rovdjursarter, orsakar särskilt stor skada är alltid skydds jakt att föredra. Skyddsjakten gör att skador minskar mer effektivt och att genetiskt värdefulla djur kan skyddas, vilket underlättar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus.

Naturskyddsföreningen anser att:

- Arter som inte har vetenskapligt bedömts ha uppnått gynnsam bevarandestatus, bedömt utifrån försiktighetsprincipen ska, som redovisats ovan, undantas från licensjakt. Detta gäller oavsett klassning på rödlistan.
- Licensjakt på varg, järv, lodjur, björn ska inte ske innan det konstaterats att gynnsam bevarandestatus uppnåtts, bedömt på vetenskapliga underlag och enligt försiktighetsprincipen.

- Även om något av de fyra stora rovdjuren med marginal uppnått gynnsam bevarandestatus kan skydds jakt av flera skäl likväl vara att föredra framför licensjakt.
- Licensjakt ska inte ske på kungsörn.

## 5. När kan det bedrivas skydds jakt?

Vilda djur kan orsaka skada på människans verksamhet. Det gäller inte bara rovdjurens angrepp på tamdjur som ren och får utan även angrepp av till exempel småfåglar som kan orsaka skada i bärödlingar och dylikt. Föreningen anser att människans verksamhet i första hand måste anpassas efter sådana förutsättningar och så långt möjligt inriktas på att förebygga angrepp och skador. "Skadedjur" finns bara i ett mänskligt synsätt och skadan är relaterad till samhällets syn på ekonomisk verksamhet och egendomsinnehav. Det finns en rad åtgärder att vidta för att hindra skador.

I andra hand ska ekonomisk kompensation utgå från samhället för allvarliga förluster på näringsverksamhet, i de fall där det inte varit möjligt att anpassa verksamheten eller rimligen förebygga skada för att minska dess omfattning. Staten behöver ta grundläggande ansvar för ekonomiska konsekvenser för näringsidkare av att det inom landet finns stammar i gynnsam bevarandestatus av arter som Sverige har att skydda.

Vid skador orsakade av stora rovdjur ska grundprincipen vara full ersättning vid skador orsakade av stora rovdjur. Det bör då utgå ersättning för inte bara direkt inkomstbortfall utan även för vissa indirekta kostnader, exempelvis merarbete, bortfall av betesersättningar, försämrad dräktighet och destruktionskostnader, liksom bidrag till stängsel vid slakt av ren. Denna rätt till ersättning måste dock balanseras av näringsidkarens eget ansvar att anpassa verksamheten och förebygga skada, liksom dennes ansvar att försäkra egendom på brukligt och rimligt sätt. Samtidigt kan acceptansen för de stora rovdjuren sannolikt öka om förluster i ekonomisk verksamhet kompenseras. Det kräver att staten avsätter tillräckliga resurser.

Skydds jakt ska ses som undantag att överväga om dokumenterat allvarliga skador återstår efter att förebyggande och kompensatoriska åtgärder vidtagits. Skydds jakt bör då avse en av myndighet beslutad och begränsad jakt inriktad på särskilt skadegörande individer i syfte att minska skadorna. För genetiskt särskilt värdefulla djur krävs en högre skadetolerans än i andra fall. Utöver detta finns utöver brottsbalkens reglering av nödvärn även möjlighet till skydds jakt på enskilda initiativ. Regelverken måste i dessa fall utformas med EU-rättens samtliga krav som miniminivå, så att denna jakt inte på något sätt riskerar hota arternas möjligheter att uppnå gynnsam bevarandestatus.

Naturskyddsföreningen anser att:

- Allvarliga skador på förvärvsverksamhet (rennäring, djurhållning med mera), orsakade av arter som Sverige har åtagit sig att upprätthålla i gynnsam bevarandestatus, ska i första hand förebyggas genom anpassning och aktiva insatser, i andra hand kompenseras genom statlig ekonomisk ersättning. Detta gäller såväl i renbetesområdena som i övriga delar av landet. Samhället bör stimulera och stödja förebyggande åtgärder genom tillräckliga statliga anslag.

- Skydds jakt kan vara viktigt för att minska skador av rovdjur. Det kan också öka acceptansen för viltförvaltnings- och rovdjurspolitiken. Regelverket om skydds jakt ska vara tydligt så att skydds jakt blir hållbar, ändamålsenlig och effektiv, och så att en god förståelse för myndighetsutövningen uppnås, oavsett om ansökan beviljas eller får avslag.
- Skydds jaktbeslut måste bedömas från fall till fall men ska utgå från en likartad bedömningsgrund, vara väl genomarbetade och snabbt beslutade.
- Föreningen accepterar skydds jakt i syfte att begränsa allvarliga skador, främst av arter som inte är upplåtta för allmän jakt. En förutsättning för detta är att såväl staten som näringsidkaren som begär skydds jakt har vidtagit anpassnings- och förebyggandeåtgärder i en utsträckning som bedöms rimlig.
- Skydds jakt ska endast ske om det är förenligt med EU:s art- och habitatdirektiv, dvs. det ska åtminstone finnas grund för att tillämpa direktivets undantagsregler.
- Det skall vara myndigheten som tillfrågar och utser jaktledare. Krav skall ställas på lämplighet hos den eller de utsedda.
- Den myndighet som fattar beslut om skydds jakt på enskild individ ska ha ansvaret att följa upp att rätt individ har skjutits.

#### *Specifikt om skydds jakt på stora rovdjur*

- Björn, varg, järv och lodjur omfattas alla av art- och habitatdirektivet. Varje enskilt skydds jaktbeslut måste visa att det finns grund för att tillämpa undantagsreglerna i direktivet och myndigheten måste alltid förvissa sig om att alla alternativa lösningar som står till buds har prövats och befunnits inte fungera.
- Beträffande arter där gynnsam bevarandestatus inte är uppnådd måste det vid alla överväganden om skydds jakt tas hänsyn till om den eller de aktuella individerna kan vara av särskilt intresse för att åstadkomma en förbättrad genetisk situation i populationen. Till exempel ska genetiskt viktiga vargar bli föremål för skydds jakt endast om alla andra rimliga och möjliga åtgärder, till exempel flytt av individ, är prövade och uttömda, samt skadan bedöms som omfattande.
- Skydds jakt på enskilda initiativ måste regleras så att art- och habitatdirektivets krav till fullo tillgodoses. Naturvårdsverket bör fortlöpande analysera om utvecklingen i praktiken korrekt återspeglar direktivet krav.
- Vid skydds jakt på varg ska jakt på alfaparen så långt möjligt undvikas.

#### *Om skydds jakt och toleransnivåer för rennäringen*

Adaptiv förvaltning måste bygga på kunskap om förhållandena i naturen, och säkra data för såväl predatorernas som bytesdjurens populationsstorlekar är helt avgörande. För att tillämpa toleransnivåmodellen<sup>1</sup> krävs kunskap om renantal på samebynivå. Officiell statistik om detta saknas i dag. Osäkerheten om hur många renar som dödas av stora rovdjur är också mycket stor. Dessutom grundas siffrorna främst på studier i rovdjurstäta delar av renskötselområdet, vilket innebär att de inte kan generaliseras till att gälla generellt för alla landets samebyar. Utan kvalitetssäkrade data över renantal och antal rovdjursdödade renar på samebynivå är det helt enkelt inte möjligt att tillämpa en toleransnivåmodell.

---

<sup>1</sup> Begreppet "toleransnivå", se regeringens proposition 2012/13:191 En hållbar rovdjurspolitik

Naturskyddsföreningen anser att:

- Det krävs kvalitetssäkrade data över renantal och antal rovdjursdödade renar på samebynivå för att det ska vara möjligt att tillämpa en toleransnivåmodell inom rennäringen. Likaså måste statistiken över slaktade renar göras tillgänglig. Konsekvenserna för rovdjuret av gällande toleransnivå måste följas noga, och om behov visar sig måste toleransnivån justeras.
- Bedömningsgrupper på länsnivå i ren- och rovdjurstätade län, med förtroendevalda renägare och andra berörda aktörer liksom myndigheter, bör sättas upp för att fastställa nivåer för rovdjurstolerans och tillämpningen av ersättningssystem.

## 6. Hur bör man få jaga?

Valet av jaktmetod, vapen, fälla och ammunition etc. kan ha stor betydelse ur miljö- och djuretisk synpunkt. Utöver de punkter som lyfts ovan formulerar Naturskyddsföreningen krav inom följande områden.

### *Bly i ammunition*

Användningen av bly i ammunition har diskuterats under lång tid. Vid sidan av riksdagens mål Giftfri miljö finns sedan länge ett nationellt mål om att fasa ut all blyanvändning i samhället, grundat på blyets miljö- och hälsofarlighet. Totalförbud mot användning av blyhagel över våtmarker gäller, men ett föreslaget bredare förbud mot blyhagel infördes aldrig. Den största miljörisken som identifierats är förgiftning av fåglar och däggdjur som blir påskjutna eller som pickar i sig hagel eller äter djur som har hagel i kroppen. Exempelvis är sekundär förgiftning genom konsumtion av blyammunition i bytesdjur idag den vanligaste dödsorsaken hos havsörnar i Tyskland. I Sverige är sekundär blyförgiftning dödsorsak för närmare var femte havsörn. När det gäller kulammunition sprids relativt lite bly jämfört med hagel och det tillgängliga alternativet koppar är heller inte lämpligt att sprida i naturen. Därför måste arbetet för att hitta mer miljöanpassade alternativ förstärkas.

Naturskyddsföreningen anser att

- All användning av blyhagel ska omgående förbjudas. Övrig användning av ammunition med bly och andra miljöfarliga ämnen ska snarast möjligt ersättas med miljöanpassade alternativ.
- Arbetet med att utveckla mer miljöanpassade alternativ till bly i kulammunition ska förstärkas.

### *Hagelvapen*

Jakt med hagel orsakar hög frekvens av skadskjutningar, som orsakar onödigt lidande. Många undersökningar har visat att såväl fåglar som till exempel rävar har hagelrester i kroppen och skador som orsakats av skadskjutningen. En viktig orsak är att jägare skjuter på för långt håll. Naturvårdsverket rekommenderar att skjutavståndet med hagelgevär inte bör överskrida 20 m när det gäller rådjur och gäss.

Naturskyddsföreningen anser att

- Ytterligare insatser måste göras inom ramen för jägarutbildningen för att minimera skadskjutningar.

#### *Jakt med drivande hundar (löshunds jakt)*

Löshunds jakt är en vanlig jaktform vanlig i Sverige. Ett så kallat drev kan pågå i flera timmar och kan innebära en våldsamt stress för det jagade djuret, varför jaktformen kan diskuteras från djurskyddssynpunkt. Därför måste större krav ställas på hundföraren, bland annat bör utbildning vara obligatorisk för jakt med drivande hund.

Löshunds jakt medför också ökade risker för konfrontationer mellan hundar och rovdjur, framför allt med varg och björn. Attacker på hundar av varg är en viktig orsak till vissa jägares motstånd mot en ökande vargstam. Om sådana konfrontationer kan minskas kan det bidra till en ökad acceptans för vargen. För att så långt möjligt förhindra att hundar angrips av varg bör forskning om lämpliga förebyggande metoder stödjas och de förebyggande åtgärder som redan finns utnyttjas i mycket högre grad. Dessutom bör ökade krav ställas på hundföraren.

Naturskyddsföreningen anser att

- Hundförarens eget ansvar för hundens säkerhet bör klargöras juridiskt.
- Alla löshundförare bör ha genomgått särskild utbildning, lämpligen kopplad till jägarexamen.
- I de fall drivande hundar används bör raser och individer prioriteras som stressar djuren så lite som möjligt. Skyddsutrustning så som vargpinglor, skyddsvästar och skyddshalsband ska så långt möjligt användas vid löshunds jakt i områden med vargrevir.
- Arbetet med att utveckla skyddsutrustning vid löshunds jakt ska förstärkas.
- Löshunds jaktens djuretiska konsekvenser bör noggrannare utredas.
- Systemet med vargtelefon kan utnyttjas vid jakt med hund och säkerheten i systemet måste säkerställas.
- Det bör prövas att avlysa vissa områden för jakt med drivande hund inom vargreviren.
- Länsstyrelsen ska ges skyldighet att avråda från eller förbjuda löshunds jakt i rovdjurstäta områden eller nära vargrevir, särskilt om det förekommit angrepp på hundar eller det på annat sätt visat sig att rovdjuren utgjort hot mot tamhundar nyligen.

#### *Fällfångst*

Fällfångst ökar risken för illegal jakt på fridlysta arter. De fångade djuren utsätts också i många fall för onödigt lidande, både genom fysiska skador som de orsakar sig själva när de försöker ta sig ut och den stress som det innebär för dem.

Det krävs idag ingen särskild utbildning, inte heller jägarexamen, eller något särskilt tillstånd för att använda fällor annat än i vissa fall, till exempel fotsnara för rävar. Det enda krav som för närvarande gäller är jaktkort. Villkoren för bedrivandet av fällfångst regleras i Naturvårdsverkets föreskrifter. Enligt dessa måste fällan vara märkt med namn och adress på ägaren. Regler för hur fällan ska vittjas finns också. Däremot finns i allmänhet inget krav på att anmäla fällans placering. För lofällor gäller sedan 2008 att de ska koordinatsättas och anmälas till länsstyrelsen innan jakten börjar. Samhällets tillsyn är idag i praktiken obetydlig eller rent av obefintlig.

Naturskyddsföreningen anser att

- Användningen av fällor för rovdjur som lo, grävling och mård liksom fällor och snaror för rävska förbjudas. Vissa möjligheter till undantag kan i undantagsfall behövas och ska då förutsätta särskilt tillstånd, inklusive krav på särskild utbildning. För alla godkända fällor ska gälla krav om angivelse av plats och namn och adress.
- Alla typer av fällor skall vara godkända av myndighet. Vid godkännandet av eventuella fällor ska djurskyddsaspekter väga starkt, dvs. fällan ska vara konstruerad så att djuret inte riskerar onödigt lidande. Djurskyddskraven får inte vara lägre än vid jakt i övrigt. Effektiva larmsystem ska finnas vid behov och täta kontroller ska alltid ske.

### *Jakt med pilbåge*

I vissa länder är jakt med pilbåge tillåtet, trots att felskjutning innebär stort lidande för djuret ifråga. I Sverige är sådan jakt förbjuden, men det finns förslag som tillstyrkts av Svenska Jägareförbundet och som vid tidpunkten för policyns publicering ligger hos Naturvårdsverket för beslut.

Naturskyddsföreningen anser att:

- jakt med pilbåge inte skall tillåtas i Sverige.

### *Åteljakt*

Åtlar är föda som människor placerar för viltet och som kan användas som stödutfodring. I samband med jakt är åtel tillåtet för vildsvinsjakt. När det gäller björn har Naturvårdsverket generellt förbjudit åtlar vid licensjakt men viss försöksverksamhet sker på dispens. Utfodring av vilt används i relativt stor omfattning för att locka in vilt på jaktmarker i södra Sverige. Det kan handla om tonvis av t.ex. sockerbeter som läggs ut i skogen. Detta kan orsaka problem för det vilda i form av smittspridning och spridning av parasiter.

### *Grytjakt*

Grytjakt är jakt i gryt med hjälp av en grythund, eller vid grytjakt på kanin med hjälp av en tamiller. Det är inte ovanligt att jakthundar skadas vid denna typ av jakt.

Naturskyddsföreningen anser att

- Utfodring med anledning av jakt ska som huvudregel vara förbjudet.
- Åteljakt ska kunna tillåtas i de fall det väsentligt underlättar jakt av vildsvin samtidigt som det minskar risken för skadeskjutning.
- Grytjakt bör inte tillåtas, och inte heller träning av hundar genom s.k. grytanlagsprov i konstgryt.

### *Krav på dem som ska ha rätt att jaga*

Enligt lag så ska man ha avlagt jägarexamen samt ha genomfört godkänt skjutprov för att få licens på nya jaktvapen. Enligt lag ska dessutom alla som deltar i jakt och använder vapen varje år lösa jaktkort. Det finns inga formella krav på att årligen avlägga godkänt skjutprov, men i många jaktlag

krävs att varje deltagare med vapen ska göra ett årligt jaktprov inför älgjakten. För att få delta i björnjakt krävs ofta ytterligare skjutprov.

Naturskyddsföreningen anser att:

- Jägare ska öva skytte för olika viltslag, speciellt när nytt vilt kommer in i faunan samt vid eventuell jakt på stora rovdjur, och skjutprov bör fortlöpande genomföras av jaktlagen.
- Det ska ställas samma krav på alla jägare, oavsett nationalitet, motsvarande avlagd jägarexamen.

## 7. Viltförvaltning och myndighetsutövning

All myndighetsutövning som rör viltförvaltning och jakt ska vila på ett gediget vetenskapligt underlag, god transparens, och tydliga och väl underbyggda beslut. EU:s så kallade subsidiaritetsprincip ska gälla men endast inom ramen för EU-rätten och Sveriges internationella åtaganden om bland annat biologisk mångfald.

Regional delegering av jaktbeslut ställer stora krav på att den nationellt ansvariga myndigheten för jakt- och viltförvaltning, som ska vara Naturvårdsverket, sätter bindande ramar och ger god vägledning till länsstyrelser och Viltförvaltningsdelegationer. Detta bör innefatta föreskriftsrätt, riktlinjer, sammanställningar av goda exempel, tillfällen för erfarenhetsutbyte, kunskapsförmedling om nyvunnen rättspraxis via EU-domstolen och nationella domstolar m.m. Inom ramen för den bedömning som alltid behöver göras i det enskilda ärendet ska regionala beslut harmoniseras och återspegla gällande rätt och, när så förenligt, gällandepolitik. All delegering av beslut om jakt på hotade arter måste innehålla en mekanism som säkerställer att summan av de regionala besluten innebär att i) de nationella miljömålen uppnås, ii) EU-rätten respekteras, och iii) internationella avtal och åtaganden uppnås och genomförs. Utan sådan ändamålsenlig mekanism ska inte delegering ske. Det är dessutom avgörande viktigt att Viltförvaltningsdelegationer sätts samman på ett sätt som balanserar mellan olika intressen.

Samhället bör värdera jaktbrott allvarligt, vilket bör avspeglas i regelverkets sanktioner. Regeringen, och dess myndigheter liksom jägarnas organisationer och miljöorganisationer bör fördöma all illegal jakt. Detta är avgörande viktigt för att få till stånd en nolltolerans mot jaktbrott. Likaså bör alla organisationer bestämt ta avstånd från alla former av hot i samhällsdebatten om rovdjuren, samt verka för tolerans för olika värderingar och ökad förståelse för vikten av biologisk mångfald och god jaktetik.

De levande vilda djuren tillhör inte jägarna. Viltvårdsavgiften är jägarens ersättning till samhället för att få nyttja viltresursen. Intäkterna, som återfinns i Viltvårdsfonden, från avgiften är därmed samhällets och ska efter ansökan fördelas likvärdigt mellan organisationer och forskare som genomför insatser för viltförvaltning. Det orimligt höga anslag som jägarorganisationerna idag erhåller, motiverat med det på flera sätt otidsenliga "allmänna uppdraget", bör i högre grad omfördelas till även andra sökande.



När det gäller eftersök av trafikskadat djur ska Polismyndigheten vara ansvarig. Det är viktigt och värdefullt att jägarkåren ställer upp med ekipage i form av jägare och utbildad eftersökshund, enligt vad Polisen utser. Den kompetens som finns inom många eftersöksekipage bör knytas ihop med myndighetsansvaret. Kravet på att uppsöka och avliva skadskjutna djur bör fortsatt ligga på jägaren.

Den inom EU och Sverige gällande Århuskonventionen, om miljöfrågor och tillgång till information, delaktighet och rätt att föra rättslig talan, ska tillämpas vid beslut och prövning av jakt- och viltförvaltningsbeslut. Det innebär bl.a. att miljöorganisationer i lag ska ges talerätt i alla beslut som rör jakt- och viltförvaltning.

### *Tillsyn*

Tillsyn över jakt och viltförvaltning är en omistlig del av en väl fungerande politik inom detta område. Länsstyrelserna har en viktig arbetsuppgift i den operativa tillsynen av jakten och viltförvaltningen, på motsvarande sätt som när det gäller olika områden i miljöbalken. Länsstyrelserna bör tilldelas resursförstärkning för att bli mer synliga och närvarande i fält. Det handlar bland annat om att de ska ha resurser och möjlighet till oanmälda kontroller i fält av jakt i problemområden, utbildning till exempel avseende artskydd och CITES-regler, och kontroll av den tillsyn som sker på ideell basis. Naturvårdsverket har en viktig roll i att ge nödvändig tillsynsvägledning. Länsstyrelsen tillsätter s.k. jakttillsynsmän. För att bli antagen krävs bl.a. att personen godkänts i den utbildning som polismyndigheten utfärdar.

Naturskyddsföreningen anser att:

- Uppfödning av vilda djur för utsättning i syfte att användas för jakt bör förbjudas. Samma sak gäller all utsättning för jaktändamål.
- Myndighetsbeslut om licens- och skyddsjakt ska ske på den nivå som är mest lämplig, företrädesvis med regional delgering, i den mån det medges utifrån EU-rättsliga krav och nationella miljömål.
- All delegering av beslut om jakt på hotade arter ska innehålla en mekanism som säkerställer att summan av de regionala besluten innebär att nationella miljömål uppnås och att EU-rätten respekteras.
- Viltförvaltningsdelegationernas beslutskompetens, ansvar och arbetsuppgifter bör ses över innan rovdjursförvaltningen delegeras ytterligare. Sammansättningen och arbetsformerna måste bättre säkerställa hänsyn till den mångfald synsätt som finns mellan deltagande intressenter, vilka i sin tur återspeglar allmänhetens uppfattningar.
- Myndighetsutövningen ska kännetecknas av att den vilar på användningen av allt relevant och tillgängligt vetenskapligt underlag, god transparens, liksom tydliga och väl underbyggda beslut.
- Naturvårdsverket ska vara den nationella ansvariga myndigheten för viltvård och jakt. Föreskrifter, om exempelvis jakttider, och delegeringsrätt av jaktbeslut på hotade arter, ska åvila Naturvårdsverket, som även ska ansvara för att fastställa riktvärden för gynnsam bevarandestatus för de stora rovdjuren.
- Århuskonventionen ska tillämpas vid beslut och prövning av jakt- och viltförvaltningsbeslut. Det innebär bl.a. att miljöorganisationer i lag ska ges talerätt i alla beslut som rör jakt- och viltförvaltning.

- Den nationellt ansvariga myndigheten för jakt- och viltförvaltning har en viktig uppgift i att ge tillräckligt god vägledning till framförallt länsstyrelser och viltförvaltningsdelegationer, i syfte att harmonisera genomförandet av politiken inklusive tillämpningen av regelverk.
- Samhället ska se strängt på jaktbrott, vilket bör avspeglas i sanktionsbestämmelserna i regelverket. Illegal jakt bör fördömas unisont av alla aktörer, såväl i offentlig sektor som inom organisationer i civilsamhället.
- Länsstyrelsen bör ges nödvändiga resurser så att de kan utöva den tillsyn som krävs.